Aleksandra Pasek
Uniwersytet Wrocławski
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
ORCID 0000-0001-5466-8688

DOI https://doi.org/10.34616/23.19.067

Wpływ ogłoszenia upadłości na stosunki majątkowe małżeńskie upadłego

Effects of declaration of bankruptcy on marital property regime of the bankrupt

Abstract

The article regards effects of declaration of bankruptcy on marital property regime of the bankrupt. Upon declaration of bankruptcy of one of the spouses, a separate property regime shall arise between the spouses. If the community property regime existed between the spouses, the community property shall be included in the bankruptcy estate and may not be divided.

Keywords

bankruptcy law, bankruptcy estate, marital property regime

1. Wprowadzenie

Wpływ ogłoszenia upadłości na stosunki majątkowe małżeńskie upadłego jest zagadnieniem złożonym i budzącym wiele kontrowersji zarówno wśród przedstawicieli doktryny, jak i w judykaturze. W niniejszym opracowaniu zwrócono uwagę na wątpliwości, jakie pojawiają się przy stosowaniu przepisów regulujących omawianą kwestię. Temat ten ma bowiem duże znaczenie praktyczne – ogłoszenie upadłości wywiera daleko idące skutki nie tylko wobec majątku dłużnika, ale także jego małżonka. Z tego też względu niezwykle istotne jest określenie, które składniki majątku małżonków wejdą do masy upadłości[1]. Należy się również zastanowić, jaki wpływ na skład masy upadłości

[1] Zgodnie z poglądem dominującym w judykaturze masa upadłości to kompleks zbywalnych praw majątkowych; w jej skład wchodzi istniejący w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty w trakcie postępowania upadłościowego majątek upadłego, który służy zaspokojeniu wierzycieli w tym postępowaniu – zob. np. postanowienie SA we Wrocławiu z 29 marca 2012 r., I ACz 473/12, LEX nr 1130084; wyrok SA w Warszawie z 16 września 2016 r., VI ACa 644/16, Legalis nr 1581249; więcej na temat pojęcia i składu masy

ma wybór małżeńskiego ustroju majątkowego oraz jakie roszczenia przysługują małżonkowi upadłego z tytułu udziału w majątku wspólnym.

2. Małżeńskie ustroje majątkowe

Omówienie przedmiotowego tematu wydaje się niemożliwe bez chociażby lapidarnego przedstawienia rodzajów małżeńskich ustrojów majątkowych uregulowanych w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym[2]. Rozpocząć należy zatem od spostrzeżenia, iż zasadniczo małżeński ustrój majątkowy może być albo ustrojem wspólności, albo rozdzielności majątkowej. Możliwe jest również ustanowienie na podstawie małżeńskiej umowy majątkowej ustroju rozdzielności z wyrównaniem dorobków[3].

Cechą charakterystyczną ustrojów wspólności majątkowej jest istnienie trzech mas majątkowych: majątku wspólnego małżonków, majątku osobistego żony oraz majątku osobistego męża[4]. O wzajemnym zakresie tych majątków decydują albo postanowienia ustawowe, albo też treść umowy majątkowej[5]. Podstawowym małżeńskim ustrojem majątkowym jest wspólność ustawowa[6]. Powstaje ona, zgodnie z art. 31 § 1 k.r.o., *ex lege* z chwilą zawarcia małżeństwa. Istnieje przez cały czas trwania małżeństwa, pod warunkiem, że pomiędzy małżonkami nie zostanie zawarta małżeńska umowa majątkowa oraz nie zajdą okoliczności skutkujące powstaniem ustroju przymusowego[7]. Wspólność majątkowa może mieć również charakter umowny, gdy mocą umowy majątkowej zostanie ona przez małżonków rozszerzona lub ograniczona[8]. Wspólności małżeńskiej nie można rozszerzyć na przedmioty wymienione w art. 49 § 1 k.r.o.

upadłości zob. w komentarzu R. Adamusa w: A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *System prawa handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, Warszawa 2016, s. 745–747.

[2] Ustawa z dnia 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j.: Dz. U. z 2017 r., poz. 682 ze zm.), zwana dalej k.r.o.

[3] J. Słyk, [w:] K. Osajda (red.), *Komentarze Prawa Prywatnego. Tom V. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 365; podobnie: K. Pietrzykowski, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 240; K. Gołębiowski, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Zarys prawa cywilnego*, Warszawa 2016, s. 770.

[4] K. Gołębiowski, *op. cit*., s. 773.

[5] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 272.

[6] K. Pietrzykowski, *op. cit*., s. 303; K. Gołębiowski, *op. cit*., s. 770–773.

[7] M. Nazar, [w:] T. Smyczyński (red.), *System prawa prywatnego. Tom 11. Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2014, s. 254; por. E. Skowrońska-Bocian, [w:] J. Wierciński (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 311; P. Janda, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 332–334.

[8] K. Gołębiowski, *op.cit*., s. 771–773; P. Janda, *op. cit*., s. 333–334.

Co zaś się tyczy ustroju rozdzielności majątkowej, nie występuje w nim majątek wspólny, tylko majątki osobiste każdego z małżonków[9]. Ustrój ten powstaje najczęściej wskutek zawarcia przez małżonków stosownej umowy majątkowej. Może mieć również charakter przymusowy, co ma miejsce w sytuacjach uregulowanych w art. 52–54 k.r.o.[10]

W kontekście niniejszego opracowania na szczególną uwagę zasługuje art. 53 § 1 k.r.o., zgodnie z którym rozdzielność majątkowa powstaje z mocy prawa w razie ogłoszenia upadłości jednego z małżonków.

3. Wpływ ogłoszenia upadłości na małżeńską wspólność majątkową

Nie budzi wątpliwości, że w razie ogłoszenia upadłości majątek osobisty upadłego małżonka wejdzie w skład masy upadłości[11]. Rozważenia wymaga jednak kwestia, jaki wpływ będzie miało ogłoszenie upadłości na majątek wspólny. Zagadnienie to reguluje art. 124 § 1 prawa upadłościowego[12], zgodnie z którym z dniem ogłoszenia upadłości jednego z małżonków między małżonkami powstaje rozdzielność majątkowa, o której mowa w art. 53 § 1 k.r.o. Jeżeli małżonkowie pozostawali w ustroju wspólności majątkowej, majątek wspólny małżonków wchodzi do masy upadłości, a jego podział jest niedopuszczalny.

Powyższy przepis znajduje zastosowanie zarówno w przypadku istnienia między małżonkami wspólności ustawowej, jak i umownej[13]. Podkreślenia wymaga fakt, że ustanie małżeńskiej wspólności majątkowej następuje *ex lege* z chwilą ogłoszenia upadłości jednego z małżonków, tzn. w dniu wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości[14]. Dla wywołania tego skutku nie jest konieczne dokonywanie dodatkowych czynności, jak np. zamieszczenie odrębnego rozstrzygnięcia w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości[15]. Rozdzielność majątkowa między małżonkami powstaje ze skutkiem *ex nunc*[16]. Jako

[9] K. Pietrzykowski, *op. cit*., s. 364; J. Pawliczak, [w:] K. Osajda (red.), *Komentarze Prawa Prywatnego. Tom V. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 521.

[10] M. Sychowicz, *Przymusowy małżeński ustrój majątkowy*, „Przegląd Sądowy" 2006, nr 1, s. 26; K. Gołębiowski, *op. cit*., s. 772; R. Adamus, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 391.

[11] R. Adamus, *Prawo…*, s. 391.

[12] Ustawa z dnia 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j.: Dz. U. z 2017 r., poz. 2344 ze zm.), zwana dalej pr. up.

[13] P. Janda, *op. cit*., s. 334; R. Adamus, *Prawo…*, s. 391.

[14] S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 321; M. Sychowicz, *op. cit*., s. 26.

[15] M. Uliasz, *Nowe prawo upadłościowe i naprawcze – wpływ ogłoszenia upadłości na stosunki majątkowe małżeńskie upadłego*, „Monitor Prawniczy" 2003, nr 11, s. 488.

[16] P. Janda, *op. cit*., s. 334.

że ma ona charakter ustroju przymusowego, po ogłoszeniu upadłości jednego z małżonków wyłączona zostaje możliwość zawierania małżeńskiej umowy majątkowej[17].

Z dniem ogłoszenia upadłości następuje przekształcenie majątku wspólnego we współwłasność w częściach ułamkowych[18]. Majątek wspólny wchodzi do masy upadłości, a małżonkowi upadłego przysługuje jedynie uprawnienie do zgłoszenia wierzytelności z tytułu udziału w majątku wspólnym[19].

W literaturze wyrażono zapatrywanie, że wskutek ogłoszenia upadłości jednego z małżonków następuje swoisty podział majątku wspólnego polegający na przyznaniu wszystkich praw i rzeczy przysługujących małżonkom upadłemu. Majątek wspólny wchodzi do masy upadłości, a małżonkowi przysługuje roszczenie o zapłatę należności z tytułu przypadającego mu udziału w majątku wspólnym[20]. Pogląd powyższy spotkał się jednak z krytyką ze strony przedstawicieli doktryny[21]. Słusznie wskazywano, iż ogłoszenie upadłości nie skutkuje nabyciem przez upadłego wyłącznej własności przedmiotów wchodzących w skład majątku wspólnego[22]. Również SN w postanowieniu z dnia 30 października 2008 r. potwierdził, iż upadły małżonek nie staje się wyłącznym właścicielem „wspólnego majątku", co oznacza, że podmiotami rzeczy i praw tworzących majątek wspólny pozostają upadły i jego małżonek[23].

Ustrój rozdzielności majątkowej powstały na podstawie art. 124 § 1 k.r.o. nie ma charakteru definitywnego[24]. Zgodnie z art. 53 § 2 k.r.o. w razie umorzenia, ukończenia lub uchylenia postępowania upadłościowego między małżonkami powstaje ustawowy ustrój majątkowy. Co istotne, niezależnie od tego, jaki ustrój majątkowy istniał przed dniem ogłoszenia upadłości, między małżonkami w omawianej sytuacji zawsze powstanie ustrój majątkowej wspólności ustawowej[25].

Należy również rozważyć, jaki wpływ na stosunki majątkowe małżeńskie upadłego będzie miało orzeczenie lub zniesienie separacji. Zasadą jest, zgodnie z brzmieniem przepisu art. 54 § 1 k.r.o., że orzeczenie separacji powoduje powstanie między

[17] K. Pietrzykowski, *op. cit*., s. 355.

[18] Pogląd ten można uznać za przeważający w doktrynie, por. w tym zakresie np. S. Gurgul, *Prawo…*, s. 322–325; D. Chrapoński, *Wyłączenia z masy upadłości*, Warszawa 2010, s. 167. Można spotkać się również z poglądem odmiennym, zaprezentowanym np. w postanowieniu SN z 30 października 2008 r., II CSK 276/08, OSNC 2009, Nr 3, poz. 68.

[19] R. Adamus, *System…*, s. 815; S. Gurgul, *Prawo…*, s. 326–327; D. Chrapoński, [w:] A. Witosz (red.), *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 377.

[20] M. Uliasz, *op. cit*., s. 488, 491–492.

[21] D. Chrapoński, *Wyłączenia…*, s. 167; S. Gurgul, *Prawo…*, s. 322–323.

[22] S. Gurgul, *Małżeńskie ustroje majątkowe a ogłoszenie upadłości lub otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego w stosunku do jednego z małżonków, cz. I*, „Monitor Prawniczy" 2016, nr 23, s. 1250.

[23] Postanowienie SN z 30 października 2008 r., II CSK 276/08, OSNC-ZD 2009/3, poz. 68; por. również postanowienie SN z 30 października 2008 r., II CSK 242/08, LEX nr 1472270, gdzie SN stwierdził, iż „w razie upadłości firmy prowadzonej przez męża, wspólne mienie małżonków nie staje się jego własnością".

[24] R. Adamus, *Prawo…*, s. 392–393; S. Gurgul, *Prawo…*, s. 326.

[25] P. Zimmerman, *op. cit.*, s. 273.

małżonkami rozdzielności majątkowej. Natomiast zgodnie z przepisem art. 54 § 2 zd. 1 k.r.o. z chwilą zniesienia separacji powstaje między małżonkami ustawowy ustrój majątkowy. Uregulowania te nie znajdą jednak zastosowania w przypadku, gdy wcześniej ogłoszono upadłość jednego z małżonków[26]. Jeżeli bowiem separacja zostanie orzeczona już po ogłoszeniu upadłości, małżeńska sytuacja majątkowa nie ulegnie zmianie i dalej obowiązywać będzie ustrój rozdzielności majątkowej o charakterze przymusowym[27]. Ustrój powstały wskutek orzeczenia separacji nie wyłączy ustroju powstałego w wyniku ogłoszenia upadłości, zyska on jedynie kolejną podstawę prawną[28]. Natomiast gdy separacja zostanie zniesiona, między małżonkami nie powstanie ustawowy ustrój majątkowy. W dalszym ciągu istnieć będzie między nimi rozdzielność majątkowa powstała wskutek orzeczenia upadłości małżonka[29].

4. Ustalenie składu masy upadłości

Podkreślenia wymaga, że obowiązujący małżonków ustrój majątkowy w dużej mierze determinuje skład masy upadłości. Co istotne, do masy upadłości wejdzie majątek wspólny w stanie takim, w jakim znajdował się na dzień wydania przez sąd postanowienia o ogłoszeniu upadłości[30]. Zgodnie bowiem ze stanowiskiem SN wyrażonym w postanowieniu z 7 listopada 2008 r. „do masy upadłości wchodzą wszystkie składniki majątku wspólnego, objętego wspólnością łączną w chwili ogłoszenia upadłości i w takiej właśnie postaci”[31].

Jeżeli małżonkowie w umowie majątkowej małżeńskiej rozszerzyli wspólność, majątek wspólny wejdzie do masy upadłości w rozmiarze wynikającym z umowy majątkowej na dzień ogłoszenia upadłości. Jeżeli natomiast małżonkowie ustanowili rozdzielność majątkową lub ograniczyli wspólność majątkową, to zgodnie z art. 126 pr. up. postanowienia te będą skuteczne w stosunku do masy upadłości tylko wtedy, gdy umowa została zawarta co najmniej dwa lata przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości[32]. Oznacza to, że gdy umowę taką zawarto w okresie dwóch lat poprzedzających

[26] J. Gajda, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *op. cit.,* s. 381; A. Sylwestrzak, [w:] H. Dolecki, T. Sokołowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, LEX 2013.

[27] J. Gajda, *op. cit.*, s. 381; A. Sylwestrzak, *op. cit.*, LEX 2013.

[28] A. Sylwestrzak, *op. cit*., LEX 2013.

[29] *Ibidem*.

[30] D. Chrapoński, *Prawo…*, s. 377–378.

[31] Postanowienie SN z 07 listopada.2008 r., II CSK 317/08, LEX nr 577167.

[32] R. Adamus, *System…*, s. 816; D. Chrapoński, *Prawo…*, s. 377–378.

złożenie wskazanego wniosku, nie ma ona żadnego wpływu na skład masy upadłości[33]. Skład majątku wspólnego wchodzącego do masy upadłości ocenia się wtedy według reguł, jakim małżonkowie podlegaliby, gdyby nie zawarli umowy majątkowej[34]. Jeżeli jednak skutecznie zawarto umowę ustanawiającą rozdzielność majątkową, masę upadłościową stanowi jedynie majątek upadłego[35].

Możliwa jest również sytuacja, w której między małżonkami w dacie ogłoszenia upadłości istnieje już ustrój przymusowej rozdzielności majątkowej. Zagadnienie to zostało uregulowane w art. 125 pr. up., zgodnie z którym bezskuteczne w stosunku do masy upadłości jest ustanowienie rozdzielności majątkowej na podstawie orzeczenia sądu, jeżeli nastąpi w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, chyba że pozew o ustanowienie rozdzielności majątkowej został złożony co najmniej na dwa lata przed dniem złożenia wskazanego wniosku. Po ogłoszeniu upadłości nie można ustanowić rozdzielności majątkowej z datą wcześniejszą niż data ogłoszenia upadłości. Przepis ten stosuje się odpowiednio, gdy rozdzielność majątkowa powstała z mocy prawa w ciągu roku przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w wyniku rozwodu, separacji albo ubezwłasnowolnienia jednego z małżonków, chyba że pozew lub wniosek w sprawie został złożony co najmniej dwa lata przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Zatem w sytuacji, gdy ustanowienie rozdzielności majątkowej uznane będzie za bezskuteczne, do masy upadłości wchodzić będą wszystkie przedmioty, które w dniu zniesienia wspólności stanowiły składniki majątku wspólnego[36].

Warto zastanowić się również nad przypadkiem, gdy między małżonkami z jakiejkolwiek przyczyny już przed ogłoszeniem upadłości ustała wspólność majątkowa. Oczywistym jest, że w takiej sytuacji nie będzie miał zastosowania przepis art. 124 § 1 pr. up. w części, w której stanowi o powstaniu rozdzielności majątkowej[37]. Wątpliwości budzi sytuacja, gdy w dacie ogłoszenia upadłości wspólność majątkowa już nie istniała, jednak nie doszło jeszcze do zniesienia współwłasności majątku objętego wspólnością. Należy w tym zakresie zgodzić się z S. Gurgulem, który twierdzi, że wspomniany majątek nie powinien wchodzić do masy upadłości i być objęty zakazem podziału po ogłoszeniu upadłości[38]. Oznacza to, iż w skład masy upadłości wchodzić będzie w takim

[33] E. Kosior, *(Bez)skuteczność przekształcenia małżeńskiego ustroju majątkowego w świetle prawa upadłościowego*, „Palestra" 2011, nr 7–8, s. 47.

[34] S. Gurgul, *Prawo…*, s. 332; M. Uliasz, *op. cit.*, s. 488–489; E. Kosior, *op. cit.*, s. 48.

[35] P. Zimmerman, *op. cit.*, s. 272.

[36] P. Zimmerman, *op. cit.*, s. 275; E. Kosior, *op. cit.*, s. 44.

[37] S. Gurgul, *Prawo…*, s. 321; *idem*, *Upadłość a majątkowe stosunki małżonków*, „Monitor Prawniczy" 2005, nr 6, s. 281.

[38] S. Gurgul, *Małżeńskie…*, s. 1246; *idem*, *Prawo…*, s. 321.

przypadku majątek osobisty upadłego oraz jego udział we współwłasności majątku, która powstała po ustaniu wspólności majątkowej[39].

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż do masy upadłości wchodzi co do zasady cały majątek wspólny, za wyjątkiem przedmiotów wymienionych w art. 124 § 5 pr. up.[40] Zgodnie ze wskazanym przepisem do masy upadłości nie wchodzą przedmioty służące wyłącznie małżonkowi upadłego do prowadzenia działalności gospodarczej lub zawodowej, choćby były objęte majątkową wspólnością małżeńską, z wyjątkiem przedmiotów majątkowych nabytych do majątku wspólnego w ciągu dwóch lat przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Jak wskazuje się w doktrynie, celem wskazanego uregulowania jest pogodzenie interesów dwóch grup wierzycieli, zwłaszcza w przypadku, gdy oboje małżonkowie znajdują się w stanie upadłości[41]. Gdyby bowiem wskazane przedmioty nie zostały wyłączone z masy upadłości, wierzyciele małżonka upadłego nie uzyskaliby zaspokojenia[42].

Co zaś się tyczy majątku nabywanego już po ogłoszeniu upadłości, jeżeli majątek ten nabyty zostanie przez upadłego, wejdzie on w skład masy upadłości. Gdy jednak nabywcą będzie małżonek upadłego, nie będzie stanowił składnika masy upadłości, gdyż wejdzie w skład majątku osobistego małżonka[43].

Wspomnieć należy również o sytuacji, gdy upadły zawrze związek małżeński już po ogłoszeniu upadłości. Większość przedstawicieli doktryny opowiada się w takiej sytuacji za stanowiskiem, że między małżonkami nie powstanie wtedy wspólność ustawowa, tylko przymusowy ustrój rozdzielności majątkowej[44].

5. Roszczenia małżonka upadłego

Uregulowanie, zgodnie z którym ogłoszenie upadłości skutkuje wejściem majątku wspólnego do masy upadłości, wpływanie tylko na samego upadłego, ale także jego małżonka. W dniu ogłoszenia upadłości majątek wspólny małżonków staje się składnikiem masy upadłości i przeznaczany jest na zaspokojenie wierzycieli upadłościowych[45]. Jak słusznie zauważył D. Chrapoński, w istocie nawet w sytuacji, gdy małżonek nie był współdłużnikiem lub też gdy nie wyraził zgody na zaciągnięcie zobowiązań zgodnie

[39] P. Janda, *op. cit.*, s. 335.
[40] D. Chrapoński, *Wyłączenia…*, s. 166.
[41] P. Zimmerman, *op. cit.*, s. 273–274.
[42] D. Chrapoński, *Prawo…*, s. 379.
[43] R. Adamus, *Prawo…*, s. 392.
[44] A. Jakubecki, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 271; P. Janda, *op. cit.*, s. 335; S. Gurgul, *Prawo…*, s. 325–326.
[45] P. Janda, *op. cit.*, s. 336–337.

z art. 41 § 1 k.r.o., ponosi odpowiedzialność za zobowiązania drugiego małżonka swoim udziałem w majątku dorobkowym[46]. Jak wynika z uzasadnienia do projektu ustawy, unormowanie takie wywodzi się z przyjętego na gruncie prawa materialnego rozwiązania, zgodnie z którym „majątek wspólny małżonków ma służyć na zaspokojenie wierzycieli także wtedy, gdy dłużnikiem jest tylko jeden z małżonków"[47].

Co istotne, małżonek upadłego nie może żądać wyłączenia z masy upadłości przedmiotów, które przypadłyby mu, gdyby dokonano podziału majątku wspólnego[48]. Ochrona jego praw uregulowana została w art. 124 § 3 pr. up., zgodnie z którym może on dochodzić w postępowaniu upadłościowym należności z tytułu udziału w majątku wspólnym, zgłaszając tę wierzytelność sędziemu – komisarzowi. Zatem małżonkowi upadłego przysługuje jedynie uprawnienie do zgłoszenia wierzytelności z tytułu udziału w majątku wspólnym[49], przy czym sporna na gruncie doktryny pozostaje kwestia, w której kategorii zaspokajana jest wskazana wierzytelność[50].

Wierzytelność małżonka upadłego ma charakter pieniężny, a jej wysokość odpowiada wartości jego udziału w majątku wspólnym[51]. Wartość udziału w majątku wspólnym powinna być oceniana według cen obowiązujących w dniu ogłoszenia upadłości[52]. Zasadniczo wysokość wierzytelności powinna odpowiadać połowie wartości majątku wspólnego, z uwagi na ogólną regułę wyrażoną w art. 43 § 1 k.r.o., zgodnie z którą udziały małżonków w majątku wspólnym są równe[53]. Za zasadne należy uznać wyrażone w literaturze przedmiotu stanowisko, iż małżonek upadłego może również zgłosić wierzytelność w innej wysokości, żądając jednocześnie ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym na podstawie art. 43 § 2 i 3 k.r.o., przy czym to na nim spoczywał będzie ciężar dowodu[54]. W szczególności będzie on musiał obalić ustanowione w art. 124 § 4 pr. up. domniemanie, że majątek wspólny powstały w okresie prowadzenia przedsiębiorstwa przez upadłego został nabyty ze środków pochodzących z dochodów z tego przedsiębiorstwa[55].

---

[46] *Ibidem*, s. 377.

[47] Uzasadnienie do projektu ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, druk sejmowy nr 809, Sejm IV kadencji.

[48] A. Jakubecki, *op. cit.*, s. 272; D. Chrapoński, *Prawo…*, s. 377; por. wyrok SN z 19 lutego 2009 r., II CSK 469/08, LEX nr 503240.

[49] S. Gurgul, *Prawo…*,s. 326–327; D. Chrapoński, *Prawo…*, s. 377.

[50] S. Gurgul, *Prawo…*, s. 326–327; por. np. P. Janda, *op. cit.*, s. 336–337; D. Chrapoński, *Prawo…*, s. 378; *idem*, *Wyłączenia…*,s. 171.

[51] A. Jakubecki, *Prawo…*, s. 272; P. Janda, *op. cit.*, s. 333–337; M. Uliasz, *op. cit.*, s. 492.

[52] D. Chrapoński, *Prawo…*, s. 378; *idem*, *Wyłączenia…*, s. 171; S. Gurgul, *Prawo…*, s. 328.

[53] Tak np. S. Gurgul, *Prawo…*, s. 327–328; D. Chrapoński, *Prawo…*, s. 378; odmienne zdanie w tym zakresie prezentuje P. Zimmerman, *op. cit.*, s. 272–273.

[54] S. Gurgul, *Prawo…*, s. 327–328; M. Uliasz, *op. cit.*, s. 492; R. Adamus, *Prawo…*, s. 392; M. Medyński, K. Krawiec, *Małżeńskie ustroje majątkowe w przypadku ogłoszenia upadłości konsumenckiej*, „Monitor Prawa Bankowego" 2016, nr 4, s. 88.

[55] S. Gurgul, *Prawo…*, s. 327–328; D. Chrapoński, *Prawo…*, s. 378–379; *idem*, *Wyłączenia…,* s. 172; M. Uliasz, *op. cit.*, s. 492.

Podkreślenia wymaga fakt, iż ogłoszenie upadłości jednego z małżonków powoduje utratę zarządu nad majątkiem wspólnym również przez małżonka upadłego[56]. Zarząd nad majątkiem wspólnym, stanowiącym składnik masy upadłości, sprawuje syndyk bez udziału małżonka upadłego[57].

6. Upadłość konsumencka[58] małżonka

Wśród przedstawicieli doktryny wiele kontrowersji wzbudza kwestia, czy art. 124 ust. 1 pr. up. powinien być stosowany również w postępowaniu upadłościowym wobec osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, czyli w przypadku upadłości konsumenckiej. Spotkać się można z poglądem, iż przepis ten nie powinien mieć zastosowania, a w skład masy upadłości w tego rodzaju postępowaniach powinien wchodzić nie cały majątek wspólny małżonków, a jedynie odpowiedni jego udział[59]. Stanowisko takie uzasadnia się odmiennymi celami postępowania prowadzonego względem przedsiębiorców i konsumentów[60]. Zdaniem zwolenników tej koncepcji stosowanie wskazanego przepisu powinno być wykluczone, gdyż zawiera on domniemanie powstania majątku wspólnego z działalności gospodarczej. Podnoszą oni również, że w upadłościach konsumenckich jako zasada powinien być stosowany art. 41 k.r.o., co skutkowałoby przyjęciem, iż w przypadku tego rodzaju postępowań w skład masy upadłościowej wejdzie jedynie część majątku wspólnego małżonków[61].

Jak jednak słusznie zauważył R. Adamus, art. 124 ust. 1 pr. up. *lege non distinguente* odnosi się również do upadłości konsumenckiej. Zdaniem autora odmienne poglądy na ten temat mogą być rozważane jedynie w kategorii postulatów *de lege ferenda*[62]. Zgodzić należy się z twierdzeniem, iż *de lege lata* wskazany przepis ma zastosowanie w każdym przypadku ogłoszenia upadłości, w tym także w przypadku upadłości konsumenckiej[63].

---

[56] Postanowienie SN z 10 października 1995 r., II CRN 122/95, OSNC 1995, Nr 12, poz. 186; por. także R. Adamus, *Prawo…*, s. 391.

[57] P. Janda, *op. cit.*, s. 337.

[58] Termin „upadłość konsumencka" to rozpowszechniony w doktrynie skrót myślowy odnoszący się do instytucji, której normatywna nazwa to „postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej"; zob. A. Witosz, [w:] A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *op. cit.*, Warszawa 2016, s. 1276–1277.

[59] C. Zalewski, *Skutki ogłoszenia upadłości konsumenckiej małżonków*, „Monitor Prawniczy" 2015, nr 22, s. 1221–1223.

[60] *Ibidem*; por. również A. Machowska, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe. Zagadnienia praktyczne*, Warszawa 2016, s. 220–221.

[61] C. Zalewski, *op. cit.*, s. 1221–1223; A. Machowska, *op. cit.*, s. 221.

[62] R. Adamus, *Prawo…*, s. 391.

[63] J. Pawliczak, *op. cit.*, s. 615.

Podsumowanie

Konkludując, ogłoszenie upadłości małżonka wywiera daleko idące skutki w zakresie majątkowych stosunków małżeńskich. Między małżonkami z mocy prawa powstaje ustrój przymusowej rozdzielności majątkowej, a ich majątek wspólny staje się częścią masy upadłości. Małżonkowie tracą również prawo zarządu nad przedmiotami wchodzącymi w skład majątku wspólnego. Skutki upadłości odczuwalne są nie tylko dla upadłego, ale również dla jego małżonka, dla którego jedyną drogą dochodzenia praw jest zgłoszenie wierzytelności z tytułu udziału w majątku wspólnym sędziemu – komisarzowi.